ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)

της 16ης Μαΐου 2002 *

Στην υπόθεση C-384/00,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Niedersächsisches Oberverwaltungsgericht (Γερμανία) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 234 ΕΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Heinrich Bredemeier

και

Landwirtschaftskammer Hannover,

παρεμβαίνοντες:

Wilhelm Wieggrebe

και

Irmtraut Bredemeier,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία του άρθρου 3α, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΟΚ) 857/84 του Συμβουλίου, της 31ης Μαρτίου 1984,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

περί γενικών κανόνων για την εφαρμογή της εισφοράς που αναφέρεται στο άρθρο 5γ του κανονισμού (ΕΟΚ) 804/68 στον τομέα του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων (ΕΕ L 90, σ. 13), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1639/91 Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 1991 (ΕΕ L 150, σ. 35),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από την N. Colneric, πρόεδρο τμήματος, και τους R. Schintgen και Β. Σκουρή (εισηγητή), δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: F. G. Jacobs
γραμματέας: R. Grass

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— οι H. Bredemeier και W. Wieggrebe, καθώς και η I. Bredemeier, εκπροσωπούμενοι από τον K.-L. Grages, Rechtsanwalt,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον M. Niejahr,

έχοντας υπόψη την έκθεση του εισηγητή δικαστή,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 28ης Φεβρουαρίου 2002,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με διάταξη της 28ης Αυγούστου 2000, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 20 Οκτωβρίου 2000, το Niedersächsisches Oberverwaltungsgericht υπέβαλε, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 234 ΕΚ, προδικαστικό ερώτημα ως προς την ερμηνεία του άρθρου 3α, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΟΚ) 857/84 του Συμβουλίου, της 31ης Μαρτίου 1984, περί γενικών κανόνων για την εφαρμογή της εισφοράς που αναφέρεται στο άρθρο 5γ του κανονισμού (ΕΟΚ) 804/68 στον τομέα του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων (ΕΕ L 90, σ. 13), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1639/91 Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 1991 (ΕΕ L 150, σ. 35, στο εξής: κανονισμός 857/84).

2 Το ερώτημα αυτό ανέκυψε κατά την εκδίκαση διαφοράς μεταξύ του H. Bredemeier και του Landwirtschaftskammer Hannover (Γεωργικού Επιμελητηρίου του Ανόβερου) σχετικά με τη χορήγηση ειδικής ποσότητας αναφοράς στο πλαίσιο του καθεστώτος της συμπληρωματικής εισφοράς επί του γάλακτος.

Νομικό πλαίσιο

3 Ο κανονισμός (ΕΟΚ) 1078/77, περί συστάσεως καθεστώτος πριμοδοτήσεων για τη μη διάθεση σε εμπορία του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων και την αναδιάρθρωση των αγελών βοοειδών γαλακτοπαραγωγής [ΕΕ (μόνο σε ξενόγλωσσες εκδόσεις) L 131, σ. 1], τον οποίο εξέδωσε το Συμβούλιο στις 17 Μαΐου 1977, προέβλεπε την καταβολή πριμοδοτήσεως στους παραγωγούς που δεσμεύονταν να μη εμπορευθούν επί μία πενταετία γάλα ή γαλακτοκομικά προϊόντα ή να μετατρέψουν τις αγέλες τους από αγέλες παραγωγής γάλακτος σε αγέλες παραγωγής κρέατος.

4 Στις 31 Μαρτίου 1984 το Συμβούλιο εξέδωσε τους κανονισμούς (ΕΟΚ) 856/84, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 804/68 περί κοινής οργάνωσης αγοράς στον τομέα του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων (ΕΕ L 90, σ. 10), και 857/84. Οι κανονισμοί αυτοί καθιέρωσαν, από την 1η Απριλίου 1984, καθεστώς συμπληρωματικών εισφορών επί του γάλακτος, που ανάγκαζε κάθε παραγωγό γάλακτος, επί ποινή καταβολής συμπληρωματικής εισφοράς, να εμπορεύεται μόνον τις ποσότητες γάλακτος που αντιστοιχούσαν στη γαλακτοκομική ποσόστωση που του είχε χορηγηθεί (στο εξής: ποσότητα αναφοράς). Η ποσόστωση αυτή ισούται προς την ποσότητα γάλακτος την οποία παρήγαγε ο οικείος παραγωγός κατά το έτος αναφοράς, που, για την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, ήταν το 1983.

5 Οι παραγωγοί που, λόγω της δεσμεύσεως που είχαν αναλάβει δυνάμει του κανονισμού 1078/77, δεν εμφάνιζαν παραγωγή κατά το εν λόγω έτος αποκλείονταν από το καθεστώς των γαλακτοκομικών ποσοστώσεων.

6 Με τις αποφάσεις της 28ης Απριλίου 1988, 120/86, Mulder (Συλλογή 1988, σ. 2321), και 170/86, Von Deetzen I (Συλλογή 1988, σ. 2355), το Δικαστήριο κήρυξε τον κανονισμό 857/84 ανίσχυρο, καθόσον δεν προέβλεπε τη χορήγηση ποσότητας αναφοράς στους παραγωγούς οι οποίοι δεν είχαν παραδώσει γάλα κατά τη διάρκεια του έτους αναφοράς του οικείου κράτους μέλους.

7 Ο κανονισμός (ΕΟΚ) 764/89 του Συμβουλίου, της 20ής Μαρτίου 1989, για την τροποποίηση του κανονισμού 857/84 (ΕΕ L 84, σ. 2), σκοπό είχε την ευθυγράμμιση της κοινοτικής ρυθμίσεως προς τις προαναφερθείσες αποφάσεις Mulder και Von Deetzen I. Έτσι, στον κανονισμό 857/84 προστέθηκε το άρθρο 3α. Το άρθρο αυτό επέτρεπε, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, τη χορήγηση ειδικής ποσότητας αναφοράς στην κατηγορία παραγωγών που προηγουμένως αποκλείονταν από το καθεστώς των γαλακτοκομικών ποσοστώσεων.

8 Ο τρόπος εφαρμογής της ρυθμίσεως που παρατίθεται στην προηγούμενη σκέψη καθορίστηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1546/88 της Επιτροπής, της 3ης Ιουνίου 1988,

σχετικά με τον καθορισμό των λεπτομερειών εφαρμογής της συμπληρωματικής εισφοράς που αναφέρεται στο άρθρο 5γ του κανονισμού (ΕΟΚ) 804/68 (ΕΕ L 139, σ. 12), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1033/89 της Επιτροπής, της 20ής Απριλίου 1989 (ΕΕ L 110, σ. 27, στο εξής: κανονισμός 1546/88). Ο κανονισμός αυτός προσέθεσε στον κανονισμό 1546/88 ένα νέο άρθρο, το 7α, το οποίο προέβλεπε, μεταξύ άλλων, ότι, σε περίπτωση μεταβίβασης της εκμετάλλευσης λόγω κληρονομίας ή μέσω ανάλογης προς την κληρονομία πράξης, η ειδική ποσότητα αναφοράς που παρέχεται υπό τους όρους που καθορίζονται στο άρθρο 3α του κανονισμού 857/84 μεταβιβάζεται, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7, πρώτο και δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 857/84, στον παραγωγό που αναλαμβάνει την εκμετάλλευση, υπό τον όρο ότι ο παραγωγός αυτός αναλαμβάνει την υποχρέωση να τηρεί τις δεσμεύσεις του προκατόχου του.

9 Με την απόφαση της 21ης Μαρτίου 1991, C-314/89, Rauh (Συλλογή 1991, σ. I-1647), το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι το άρθρο 3α του κανονισμού 857/84, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό 764/89, έχει την έννοια ότι επιτρέπει, υπό τους όρους που καθορίζει, τη χορήγηση ειδικής ποσότητας αναφοράς σε παραγωγό ο οποίος ανέλαβε γεωργική εκμετάλλευση, λόγω κληρονομίας ή μέσω ανάλογης προς την κληρονομία πράξεως, μετά τη λήξη υποχρεώσεως μη εμπορίας που είχε αναλάβει ο κληρονομούμενος δυνάμει του κανονισμού 1078/77.

10 Επιπλέον, με τις σκέψεις 38 και 39 της αποφάσεως της 22ας Οκτωβρίου 1991, C-44/89, Von Deetzen II (Συλλογή 1991, σ. I-5119), το Δικαστήριο ερμήνευσε τη φράση «ανάλογη προς την κληρονομία πράξη», όπως χρησιμοποιείται στο άρθρο 7α, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 1546/88, υπό την έννοια ότι αφορά κάθε πράξη που, ανεξάρτητα από τη νομική μορφή με την οποία πραγματοποιείται, συνεπάγεται αποτελέσματα παρόμοια προς την κληρονομική διαδοχή και ότι συνεπώς καλύπτει, μεταξύ άλλων, τις συναλλαγές που συνάπτονται μεταξύ παραγωγού και του εικαζομένου κληρονόμου του και οι οποίες αφορούν την οικεία εκμετάλλευση, υπό τον όρον ότι η εν λόγω συναλλαγή, βάσει του σκοπού και του αντικειμένου της, αποβλέπει κυρίως στη συνέχιση της παραγωγής στο πλαίσιο της εκμεταλλεύσεως από τον εικαζόμενο κληρονόμο και όχι στη ρευστοποίηση της αγοραίας αξίας της εκμεταλλεύσεως από τον δικαιοπάροχο. Τούτο συμβαίνει όταν οι όροι της σχετικής με την πράξη συμβάσεως περιάγουν τον εικαζόμενο κληρονόμο σε προνομιούχο θέση σε σχέση με τον επιχειρηματία που θα αναλάμβανε παρόμοια εκμετάλλευση υπό τις συνήθεις συνθήκες της αγοράς.

11 Το άρθρο 3α, παράγραφος 1, πρώτη περίπτωση, και παράγραφος 2, του κανονισμού 857/84, όπως είχε τροποποιηθεί με τον κανονισμό 764/89, επίσης κρίθηκε ανίσχυρο από το Δικαστήριο, με τις αποφάσεις της 11ης Δεκεμβρίου 1990, C-189/89, Spagl (Συλλογή 1990, σ. I-4539), και C-217/89, Pastätter (Συλλογή 1990, σ. I-4585).

12 Για να συμμορφωθεί με τις προπαρατεθείσες αποφάσεις Spagl και Pastätter, το Συμβούλιο εξέδωσε τον κανονισμό 1639/91, που τροποποίησε το εν λόγω άρθρο 3α, το οποίο όριζε πλέον ότι ήταν δυνατή επίσης η χορήγηση ειδικής ποσότητας αναφοράς στους παραγωγούς που είχαν εμποδιστεί μέχρι τότε να επαναλάβουν την παραγωγή γάλακτος λόγω των προϋποθέσεων που κηρύχθηκαν ανίσχυρες με τις προαναφερθείσες αποφάσεις Spagl και Pastätter.

13 Στην πρώτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 1639/91 αναφέρεται επιπλέον ότι, σύμφωνα με την ερμηνεία του εν λόγω άρθρου 3α «που δίνει η απόφαση του Δικαστηρίου για την υπόθεση C-314/89 [προπαρατεθείσα απόφαση Rauh], θα πρέπει να επιτραπεί στους παραγωγούς που ανέλαβαν τη γαλακτοκομική εκμετάλλευση εκ κληρονομίας ή με ανάλογο τρόπο και οι οποίοι δεν υπέβαλαν αίτηση μεταξύ 29ης Μαρτίου και 29ης Ιουνίου 1989 ή των οποίων η αίτηση απορρίφθηκε να υποβάλουν ή να επαναλάβουν την αίτησή τους».

14 Έτσι, ο κανονισμός 1639/91 προσέθεσε ένα δεύτερο εδάφιο στην παράγραφο 1 του άρθρου 3α του κανονισμού 857/84, που είναι διατυπωμένο ως εξής:

«Στον παραγωγό:

[...]

— ο οποίος απέκτησε την εκμετάλλευση, εκ κληρονομίας ή με ανάλογο τρόπο, μετά τη λήξη της δέσμευσης που είχε αναλάβει ο κληρονομούμενος δυνάμει του κανονισμού (ΕΟΚ) 1078/77, αλλά πριν από τις 29 Ιουνίου 1989,

παρέχεται προσωρινά, μετά από αίτησή του η οποία πρέπει να διατυπωθεί εντός τριμήνου από την 1η Ιουλίου 1991, μια ειδική ποσότητα αναφοράς υπό τους όρους που ορίζονται στα στοιχεία α', β' και δ'.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

15 Ο H. Bredemeier είναι παραγωγός γάλακτος ο οποίος μισθώνει από την 1η Οκτωβρίου 1986 για αόριστο χρόνο, βάσει διαδοχικών συμβάσεων μισθώσεων, τη γεωργική εκμετάλλευση του πεθερού του, την οποία διαχειρίζεται μαζί με τη σύζυγό του. Στις αρχές της δεκαετίας του '80 ο πεθερός του, ο οποίος ζει στη γεωργική εκμετάλλευση μαζί με τη θυγατέρα του και τον γαμπρό του, οι οποίοι και τον φροντίζουν, είχε αναλάβει, βάσει του κανονισμού 1078/77, δέσμευση μη εμπορίας, η οποία έληξε στις 10 Ιουνίου 1985, δηλαδή πριν καν μισθώσει την εκμετάλλευση ο H. Bredemeier.

16 Σύμφωνα με τους ισχυρισμούς που ανέπτυξε ο H. Bredemeier ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, το μίσθωμα ανερχόταν σε 500 γερμανικά μάρκα ανά εκτάριο (DEM/ha), κατόπιν αφαιρέσεως των 3 600 DEM που καταβάλλονταν ετησίως για την παραχώρηση της χρήσεως των κτιρίων της εκμεταλλεύσεως, ενώ η συνήθης τότε τιμή στην αγορά κυμαινόταν μεταξύ 800 και 1 000 DEM/ha. Το αιτούν δικαστήριο διαπιστώνει ότι οι όροι της μισθώσεως περιάγουν τον H. Bredemeier σε πλεονεκτική θέση σε σχέση με τον επιχειρηματία που αναλαμβάνει παρόμοια εκμετάλλευση υπό τις συνήθεις συνθήκες της αγοράς.

17 Τον Ιούνιο του 1989 και στις 26 Σεπτεμβρίου 1991 — άρα, όσον αφορά τη δεύτερη αυτή ημερομηνία, εντός της τρίμηνης προθεσμίας του άρθρου 3α του κανονισμού 857/84 — ο H. Bredemeier υπέβαλε στο Landwirtschaftskammer Hannover δύο αιτήσεις με τις οποίες ζήτησε να του χορηγηθεί προσωρινή ποσότητα αναφοράς για την εκμετάλλευση που του είχε εκμισθώσει ο πεθερός του. Κατόπιν της απορρίψεως των δύο αυτών αιτήσεών του, άσκησε δύο προσφυγές ενώπιον του αρμόδιου Verwaltungsgericht και στη δίκη παρενέβησαν υπέρ αυτού η σύζυγός του και ο πεθερός του. Το Verwaltungsgericht, αφού αποφάσισε τη συνεκδίκαση των δύο προσφυγών, τις απέρριψε με απόφαση της 20ής Οκτωβρίου 1993.

18 Ο H. Bredemeier άσκησε έφεση κατά της απορριπτικής αυτής αποφάσεως ενώπιον του Niedersächsisches Oberverwaltungsgericht.

19 Το εν λόγω δικαστήριο, κατά την εξέταση του ζητήματος αν στον H. Bredemeier έπρεπε να έχει χορηγηθεί ειδική ποσότητα αναφοράς δυνάμει του άρθρου 3α του κανονισμού 857/84, τονίζει ότι η οικεία εκμετάλλευση δεν μεταβιβάστηκε στον H. Bredemeier ως εικαζόμενο κληρονόμο και επομένως δεν συντρέχει η περίπτωση που ανέλυσε το Δικαστήριο με την προπαρατεθείσα απόφαση Von Deetzen II, διότι κληρονόμος της εκμεταλλεύσεως του παραγωγού δεν είναι ο μισθωτής, αλλά η σύζυγός του.

20 Το εν λόγω δικαστήριο πάντως δεν αποκλείει, ενόψει των οικογενειακών δεσμών μεταξύ του H. Bredemeier, της συζύγου του και του πεθερού του, ο οποίος ζει στην εκμετάλλευση μαζί τους και τον οποίο φροντίζουν ο H. Bredemeier και η σύζυγός του, το ενδεχόμενο να πρόκειται για μεταβίβαση της εκμεταλλεύσεως «με ανάλογο προς κληρονομία τρόπο», υπό την έννοια του άρθρου 3α του κανονισμού 857/84. Το ενδεχόμενο αυτό είναι μάλιστα ιδιαίτερα πιθανό, αν ληφθεί υπόψη ότι οι όροι της εκμισθώσεως της εκμεταλλεύσεως στον H. Bredemeier είναι πολύ συμφερότεροι από τους συνήθεις όρους της αγοράς και ότι συνεπώς πληρούται η προϋπόθεση που προβλέπεται στις σκέψεις 38 και 39 της προπαρατεθείσας αποφάσεως Von Deetzen II.

21 Αυτό είναι το πλαίσιο εντός του οποίου το Niedersächsisches Oberverwaltungsgericht αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Πρόκειται για απόκτηση γεωργικής εκμεταλλεύσεως "με ανάλογο τρόπο", υπό την έννοια του άρθρου 3α του κανονισμού (ΕΟΚ) 857/84 του Συμβουλίου, της 31ης Μαρτίου 1984 (ΕΕ L 90, σ. 13), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1639/91 του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 1991 (ΕΕ L 105, σ. 35), όταν ο παραγωγός, μετά τη λήξη της ισχύος της υποχρεώσεως μη εμπορίας που είχε αναλάβει σύμφωνα με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1078/77, εκμισθώνει πριν από τις 29 Ιουνίου 1989 την εν λόγω εκμετάλλευση στον σύζυγο της προβλεπόμενης κληρονόμου υπό όρους που είναι ευνοϊκότεροι από τους συνήθεις όρους της αγοράς;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

22 Με το ερώτημα αυτό το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν η φράση «παραγωγός ο οποίος απέκτησε την εκμετάλλευση [...] με ανάλογο [προς κληρονομική διαδοχή] τρόπο», η οποία περιλαμβάνεται στο άρθρο 3α, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση, του κανονισμού 857/84, έχει την έννοια ότι καλύπτει τον παραγωγό που είναι σύζυγος του προβλεπόμενου κληρονόμου και στον οποίο ο μέλλων να κληρονομηθεί εκμισθωτής εκμίσθωσε την εκμετάλλευση υπό όρους συμφερότερους από τους συνήθεις όρους της αγοράς μετά μεν τη λήξη της ισχύος της υποχρεώσεως μη εμπορίας που είχε αναλάβει σύμφωνα με τον κανονισμό 1078/77, αλλά πριν από τις 29 Ιουνίου 1989.

23 Επιβάλλεται εκ προοιμίου να τονιστεί ότι με την προπαρατεθείσα απόφαση Von Deetzen II το Δικαστήριο ερμήνευσε τη φράση «ανάλογη προς την κληρονομία πράξη», όπως χρησιμοποιείται στο άρθρο 7α, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 1546/88.

24 Όπως τόνισε ο γενικός εισαγγελέας με τα σημεία 13 έως 15 των προτάσεών του, η εν λόγω διάταξη δεν αφορούσε τη χορήγηση ειδικής ποσότητας αναφοράς στον παραγωγό που θα είχε αποκτήσει την εκμετάλλευση εκ κληρονομίας ή με ανάλογο τρόπο, αλλά αφορούσε τη μεταφορά της ειδικής ποσότητας αναφοράς, την οποία διέθετε ήδη η εκμετάλλευση, προς τον παραγωγό στον οποίο μεταβιβαζόταν στη συνέχεια η εκμετάλλευση κατόπιν κληρονομικής διαδοχής ή με ανάλογη προς την κληρονομία πράξη, επιπλέον δε η διατύπωση της εν λόγω διατάξεως σε ορισμένες γλώσσες διέφερε ελαφρώς από τη διατύπωση της διατάξεως που αποτελεί το αντικείμενο της παρούσας αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως.

25 Εντούτοις, στην προπαρατεθείσα απόφαση Rauh, το Δικαστήριο, για να ερμηνεύσει το άρθρο 3α του κανονισμού 857/84, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό 764/89, χρησιμοποίησε κατ' ουσία τους όρους που χρησιμοποιούνται στο άρθρο 7α του κανονισμού 1546/88. Έτσι, με τις σκέψεις 12 και 25 της εν λόγω αποφάσεως, δέχτηκε ότι το άρθρο 3α του κανονισμού 857/84 επιτρέπει, υπό τους όρους που καθορίζει, τη χορήγηση ειδικής ποσότητας αναφοράς σε παραγωγό ο οποίος ανέλαβε γεωργική εκμετάλλευση, λόγω κληρονομίας ή μέσω ανάλογης προς την κληρονομία πράξεως, μετά τη λήξη υποχρεώσεως μη εμπορίας που είχε αναλάβει ο κληρονομούμενος δυνάμει του κανονισμού 1078/77, παρά το γεγονός ότι στον κληρονομούμενο αυτό δεν είχε ήδη χορηγηθεί ειδική ποσότητα αναφοράς.

26 Από την πρώτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 1639/91 προκύπτει ότι ο κοινοτικός νομοθέτης, αναφερόμενος με το άρθρο 3α του κανονισμού 857/84 στους παραγωγούς που ανέλαβαν τη γαλακτοκομική εκμετάλλευση εκ κληρονομίας ή «με ανάλογο τρόπο», επιδίωκε να συμμορφωθεί με την ερμηνεία του Δικαστηρίου στην προπαρατεθείσα απόφαση Rauh.

27 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η ανωτέρω φράση ισοδυναμεί με τη φράση «ανάλογη προς την κληρονομία πράξη», η οποία χρησιμοποιείται στο άρθρο 7α, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 1546/88. Κατά συνέπεια, η ερμηνεία που

έδωσε το Δικαστήριο με την προπαρατεθείσα απόφαση Von Deetzen II στην έννοια «ανάλογη προς την κληρονομία πράξη», όπως χρησιμοποιείται στην ανωτέρω διάταξη, ισχύει επίσης για την ερμηνεία της αντίστοιχης έννοιας που χρησιμοποιείται στο άρθρο 3α του κανονισμού 857/84.

28 Επιβάλλεται συνεπώς η διαπίστωση ότι ο όρος «ανάλογος προς κληρονομική διαδοχή τρόπος» καλύπτει κάθε πράξη που, ανεξάρτητα από τη νομική μορφή της, παράγει αποτελέσματα παρόμοια προς τα αποτελέσματα κληρονομικής διαδοχής.

29 Με τη σκέψη 38 της προπαρατεθείσας απόφασης Von Deetzen II, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι υφίσταται τέτοια πράξη όταν η οικεία συναλλαγή, ενόψει του σκοπού και του αντικειμένου της, αποβλέπει κυρίως στη συνέχιση της παραγωγής στο πλαίσιο της εκμεταλλεύσεως από τον εικαζόμενο κληρονόμο και όχι στη ρευστοποίηση της αγοραίας αξίας της εκμεταλλεύσεως από τον μέλλοντα να κληρονομηθεί δικαιοπάροχο. Με τη σκέψη 39 της ίδιας απόφασης το Δικαστήριο διευκρίνισε επίσης ότι τούτο συμβαίνει όταν οι όροι της σχετικής με την πράξη συμβάσεως περιάγουν τον εικαζόμενο κληρονόμο σε προνομιούχο θέση σε σχέση με οποιονδήποτε επιχειρηματία που θα αναλάμβανε παρόμοια εκμετάλλευση υπό τις συνήθεις συνθήκες της αγοράς.

30 Επομένως, η ανάληψη της εκμεταλλεύσεως από τον δικαιοδόχο δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει πραγματοποιηθεί με ανάλογο προς κληρονομική διαδοχή τρόπο παρά μόνον αν ο εικαζόμενος κληρονόμος περιάγεται σε πλεονεκτική θέση κατά τα εκτεθέντα στην προηγούμενη σκέψη.

31 Βέβαια, με την προπαρατεθείσα απόφαση Von Deetzen II, το Δικαστήριο προέβη στις ανωτέρω διαπιστώσεις σε σχέση ιδίως με τις συναλλαγές μεταξύ του παραγωγού και του εικαζόμενου κληρονόμου του.

32 Εντούτοις, όπως προκύπτει έμμεσα από τη χρήση του επιρρήματος «ιδίως» στη σκέψη 38 της προπαρατεθείσας απόφασης Von Deetzen II, οι συναλλαγές αυτές δεν είναι οι μόνες ικανές να περιαγάγουν τον εικαζόμενο κληρονόμο σε πλεονεκτική θέση, υπό την έννοια της εν λόγω αποφάσεως του Δικαστηρίου.

33 Ειδικότερα, ενδέχεται να προκύπτει από το σύνολο των πραγματικών και νομικών στοιχείων που προσιδιάζουν στη συγκεκριμένη πράξη ότι η πράξη αυτή αποσκοπεί κυρίως όχι στη ρευστοποίηση της αγοραίας αξίας της εκμεταλλεύσεως από τον μέλλοντα να κληρονομηθεί δικαιοπάροχο, αλλά στη συνέχιση της παραγωγής στο πλαίσιο της εκμεταλλεύσεως υπέρ του εικαζόμενου κληρονόμου, έστω και αν ο κληρονόμος αυτός δεν αναλαμβάνει ο ίδιος την εκμετάλλευση. Προκειμένου να εξακριβώνεται αν η προϋπόθεση αυτή πληρούται στην περίπτωση κατά την οποία η εκμετάλλευση εκμισθώνεται σε τρίτον και όχι στον εικαζόμενο κληρονόμο, πρέπει να εξετάζονται όχι μόνο το συμφωνηθέν με τη σύμβαση μισθώσεως μίσθωμα, αλλά και άλλα στοιχεία, όπως είναι η διάρκεια της μισθώσεως και η δυνατότητα καταγγελίας της από εκάτερο των συμβαλλομένων.

34 Όταν, όπως στην υπόθεση της κύριας δίκης, η εκμετάλλευση εκμισθώνεται στον σύζυγο του προβλεπόμενου κληρονόμου, πρέπει, όπως τόνισε ορθά η Επιτροπή με τις γραπτές παρατηρήσεις της, να έχουν διαμορφωθεί οι έννομες σχέσεις μεταξύ των συμβαλλομένων κατά τρόπο ώστε το πλεονέκτημα που επιδιώκει να παράσχει ο μέλλων να κληρονομηθεί εκμισθωτής στον κληρονόμο του να διασφαλίζεται στο διηνεκές, ακόμη και σε περίπτωση χωρισμού των συζύγων ή λύσεως του γάμου.

35 Στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να κρίνει, εκτιμώντας όλα τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που προσιδιάζουν στην επίμαχη στην κύρια δίκη μίσθωση, αν η μίσθωση αυτή ανταποκρίνεται στις προϋποθέσεις που παρατίθενται στις δύο προηγούμενες σκέψεις.

36 Συναφώς πρέπει πάντως να τονιστεί ότι, ενόψει των ενδείξεων που συνάγονται από τη δικογραφία που υποβλήθηκε στο Δικαστήριο, το γεγονός ότι η οικεία εκμετάλλευση εκμισθώθηκε στον σύζυγο της προβλεπόμενης κληρονόμου του εκμισθωτή με μίσθωμα ευνοϊκότερο από το σύνηθες μίσθωμα της αγοράς, καθώς και το γεγονός ότι την εν λόγω εκμετάλλευση διαχειρίζονται από κοινού οι σύζυγοι, συνιστούν σημαντικά στοιχεία υπέρ της εξομοιώσεως της εν λόγω μισθώσεως προς μεταβίβαση εκμεταλλεύσεως με τρόπο ανάλογο προς κληρονομική διαδοχή, υπό την έννοια του άρθρου 3α, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση, του κανονισμού 857/84.

37 Για τους ανωτέρω εκτεθέντες λόγους, η φράση «παραγωγός ο οποίος απέκτησε την εκμετάλλευση [...] με ανάλογο [προς κληρονομική διαδοχή] τρόπο», η οποία περιλαμβάνεται στο άρθρο 3α, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση, του κανονισμού 857/84, έχει την έννοια ότι καλύπτει τον παραγωγό που είναι σύζυγος του προβλεπόμενου κληρονόμου και στον οποίο ο μέλλων να κληρονομηθεί εκμισθωτής εκμίσθωσε την εκμετάλλευση υπό όρους συμφερότερους από τους συνήθεις όρους της αγοράς μετά τη λήξη της ισχύος της υποχρεώσεως μη εμπορίας που είχε αναλάβει σύμφωνα με τον κανονισμό 1078/77, εφόσον από το σύνολο των πραγματικών και νομικών στοιχείων που προσιδιάζουν στη συγκεκριμένη μίσθωση προκύπτει ότι:

— η μίσθωση αυτή αποσκοπεί κυρίως στη συνέχιση της παραγωγής στο πλαίσιο της εκμεταλλεύσεως υπέρ του προβλεπόμενου κληρονόμου και όχι στη ρευστοποίηση της αγοραίας αξίας της εκμεταλλεύσεως από τον μέλλοντα να κληρονομηθεί εκμισθωτή και

— οι έννομες σχέσεις μεταξύ των συμβαλλομένων έχουν διαμορφωθεί κατά τρόπο ώστε το πλεονέκτημα που επιδιώκει να παράσχει ο εκμισθωτής αυτός στον κληρονόμο του να διασφαλίζεται στο διηνεκές, ακόμη και σε περίπτωση χωρισμού των συζύγων ή λύσεως του γάμου.

Επί των δικαστικών εξόδων

38 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκε η Επιτροπή, που κατέθεσε παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

κρίνοντας επί του ερωτήματος που του υπέβαλε με διάταξη της 28ης Αυγούστου 2000 το Niedersächsisches Oberverwaltungsgericht, αποφαίνεται:

Η φράση «παραγωγός ο οποίος απέκτησε την εκμετάλλευση [...] με ανάλογο [προς κληρονομική διαδοχή] τρόπο», η οποία περιλαμβάνεται στο άρθρο 3α, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση, του κανονισμού (ΕΟΚ) 857/84 του Συμβουλίου, της 31ης Μαρτίου 1984, περί γενικών κανόνων για την εφαρμογή της εισφοράς που αναφέρεται στο άρθρο 5γ του κανονισμού (ΕΟΚ) 804/68 στον τομέα του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1639/91 του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 1991, έχει την έννοια

ότι καλύπτει τον παραγωγό που είναι σύζυγος του προβλεπόμενου κληρονόμου και στον οποίο ο μέλλων να κληρονομηθεί εκμισθωτής εκμίσθωσε την εκμετάλλευση υπό όρους συμφερότερους από τους συνήθεις όρους της αγοράς μετά τη λήξη της ισχύος της υποχρεώσεως μη εμπορίας που είχε αναλάβει σύμφωνα με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1078/77 του Συμβουλίου, της 17ης Μαΐου 1977, περί συστάσεως καθεστώτος πριμοδοτήσεων για τη μη διάθεση σε εμπορία του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων και την αναδιάρθρωση των αγελών βοοειδών γαλακτοπαραγωγής, εφόσον από το σύνολο των πραγματικών και νομικών στοιχείων που προσιδιάζουν στη συγκεκριμένη μίσθωση προκύπτει ότι:

— **η μίσθωση αυτή αποσκοπεί κυρίως στη συνέχιση της παραγωγής στο πλαίσιο της εκμεταλλεύσεως υπέρ του προβλεπόμενου κληρονόμου και όχι στη ρευστοποίηση της αγοραίας αξίας της εκμεταλλεύσεως από τον μέλλοντα να κληρονομηθεί εκμισθωτή και**

— **οι έννομες σχέσεις μεταξύ των συμβαλλομένων έχουν διαμορφωθεί κατά τρόπο ώστε το πλεονέκτημα που επιδιώκει να παράσχει ο εκμισθωτής αυτός στον κληρονόμο του να διασφαλίζεται στο διηνεκές, ακόμη και σε περίπτωση χωρισμού των συζύγων ή λύσεως του γάμου.**

Colneric Schintgen Σκουρής

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 16 Μαΐου 2002.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Η Πρόεδρος του δευτέρου τμήματος

N. Colneric